

МАКРОФИНАНСОВАТА РАМКА КАТО ФАКТОР ЗА РАЗВИТИЕ КЛОНОВАТА МРЕЖА НА ТЪРГОВСКИТЕ БАНКИ

Пламен Василев Георгиев

Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

Катедра „Финанси и кредит“

Резюме: Целта на статията е да представи в дълбочина теоретичните проучвания по проблема за връзката между макрофинансовата рамка и решенията за развитие на клоновата мрежа на ТБ. Изследването аргументира позитивния ефект на технологичните иновации върху банковия бизнес чрез осигуряване на териториално проникване на предлагането на банков услуги и достъп до разпореждане с наличности по банков сметки. Тази подкрепа на растежа допълнително се стимулира от капиталовото акумулиране, чиято маса расте, с нарастването на нормите на печалба във високотехнологичните бизнес проекти. Капиталообразуването от своя страна се оценява като основен фактор за икономическия растеж, който може да намери подкрепа в банков операции не само на национална, но и в задгранична територия чрез механизма на банкова експанзия, изразен в придобиване на банков активи в друга държава, осигуряващо нови печалби и растеж. Ето защо макрофинансовата рамка е определяща за банковия бизнес и за мащаба на разрастване на банковата клонова мрежа – както в страната на първоначално регулаторно лицензиране, така и зад граница.

Ключови думи: търговска банка, клонова мрежа, БВП, макрофинансова рамка.

JEL: G21, G31, G32

THE MACRO-FINANCIAL FRAMEWORK AS A FACTOR FOR THE DEVELOPMENT OF THE BRANCH NETWORK OF COMMERCIAL BANKS

Plamen Georgiev

D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Department of Finance and Credit

Abstract: This article aims to provide in-depth theoretical research on the issue of the relationship between the macro-financial framework and the development of bank branch network. The study argues the positive effect of the technology on the banking business by reaching new territories and access to bank services.

This growth support is further enhanced by capital accumulation, which grows with the growth of profit margins in high-tech business projects.

The capital formation, in turn, is seen as a major factor in economic growth, which finds its place in banking operations both in the country and abroad with the help of the banking expansion mechanism which consists of acquiring bank assets in another country, thus ensuring the generation of new profits and growth.

Thus, the macro-financial framework is crucial for the banking business and the scale of branch network development, both in the country of initial regulatory licensing and abroad.

Keywords: commercial Bank, branch network, GDP, macro-financial framework.

JEL: G21, G31, G32.

Развитието на банките като бизнес инициатива е неразривно свързано с развитието на обществените отношения и икономиката. Отвореността на последната е фактор за генериране на експортни и импортни потоци от стоки и услуги, които изискват компенсаторно движение на валутни потоци. Така платежната система създава една своеобразна дублираща среда за устойчиво насрещно движение на външнотърговската активност. Водещ мотив за тази активност е възможността за генериране на печалба с по-висока норма на външните пазари или възможността за увеличение на продажбите, респ. печалбите поради изчерпан капацитет на абсорбцията на вътрешния пазар, или двете взети заедно. Във всеки от посочените случаи банката се явява ключово звено, което подкрепя процеса на производство, продажби и инкасиране на приходите от тези продажби. Последното предполага наличие на банкови сметки на търговските и индустриалните субекти, както и клонова мрежа в достатъчна близост до локациите за управление с оглед оперативно и коректно обслужване на банковия клиент. Ето защо актуалността на проблема за връзката между икономическата активност, макрофинансовите тенденции и клоновата мрежа на ТБ е логична и безспорна.

На тази основа за **обект** на статията се определят търговските банки, а за неин **предмет** – влиянието на макрофинансовата рамка като фактор за развитие на клоновата мрежа на ТБ. **Целта** на статията е да представи в дълбочина теоретичните проучвания по проблема за връзката между макрофинансовата рамка и решенията за развитие на клоновата мрежа на ТБ. Авторското виждане по въпроса под формата на изследователска хипотеза е, че макрофинансовата рамка е необходимо условие и среда за всеки успешен банков бизнес, вкл. и за обосновката на решения за развитие на клоновата мрежа на самите банки. Основните задачи в изследването (и еквивалентна конструкция в съдържателен план) са да представи, първо, националния аспект за развитие на клоновата мрежа на ТБ, и второ, да постави на критичен анализ трансформирането на националния банков бизнес в международен такъв чрез лицензирането на банковата институция за опериране и в други държави при спазване на съответни регулаторни процедури. Направен е кратък анализ на основните макроикономически фактори, влияещи на решенията за развитието на клоновата мрежа в национален и международен аспект.

I. Макроикономическа среда и национални фактори за мащабиране на банковия бизнес

Законът за кредитните институции (ЗКИ) дава легалната дефиниция за търговска банка, както следва: „Банка (кредитна институция) е юридическо лице, което извършва публично привличане на влогове или други възстановими средства и предоставя кредити или друго финансиране за своя сметка и на собствен риск“ (чл. 2 ал. (1)). Балансовият подход към ТБ формира двата основни типа балансови позиции, които са релевантни към по-горната легална дефиниция:

- **Позиции в актива**, където се извършва пласментът на ресурсите (собствени и привлечени) чрез основната банкова дейност – кредитирането на икономическите агенти и нейната допълваща като портфолио активност – инвестициите на банката в ценни книжа и други легално разрешени от регулатора активи. Кредитирането е срещу възнаграждение под формата на лихвен процент по кредитите;

- **Позиции в пасива**, където се извършва акумулирането на ресурси чрез два основни източника – капиталов и влогов. Капиталовият източник е функция на изискванията за осигуряване от собственика на достатъчни по размер и качество ресурси, които да бъдат адекватни на мащаба на банковия бизнес. Влоговият източник е функция на депозитната политика на банката по привличане на спестявания на икономическите агенти срещу съответно възнаграждение (депозитна лихва). Разликата между кредитната и депозитната лихва (лихвения марж) е основа за генериране печалбата на ТБ (Захариев & други, 2015).

Пряката връзка между депозитите в пасива, пласментите в актива и регулаторната роля на централната банка се извършва чрез политика на задължителните минимални резерви (ЗМР). С новите изменения в Наредба № 21 на БНБ (в сила от 04.01.2016 г.) са регламентирани не само мащабите на тези резерви, но и е регламентирано начисляването на отрицателни лихви за тази компонента от резервите, която е с характер на „свръхрезерви“ и когато депозитното улеснение на ЕЦБ е с отрицателен лихвен процент. За периода от еврочленството размерът на ЗМР на БНБ варира от 8% (2007 г.), през 12% (2008 г.) до 10% (след 2008 г.). По този начин между балансовите позиции на БНБ и системата от търговските банки има пряка и мащабно измерима връзка. За ТБ това е позицията в актива „Парични салда в централни банки“ и възлиза към 30.09.2018 г. на 13,5 млрд. лв., а за БНБ това е позицията в пасива „Задължения към банки“ и възлиза на 13,335 млрд. лв. Разликата между двата записа е свръхрезерв от ТБ, предоставен за управление на БНБ. Естествено този мащаб на резерви особено впечатлява, ако се сравни с началото на периода на еврочленство, когато размерът на изследваната позиция е само 5,116 млрд. лв. (към 30.09.2007 г.) и за период от 11 години нараства 2,61 пъти. За съпоставка

брутната добавена стойност за 2007 г. е 53.8 млрд. лв., а десет години по-късно (за 2017 г.) е 87,6 млрд. лв. Нарастването е в размер на 1,63 пъти (по данни на НСИ), което показва, че темпът на нарастване на ресурсите в банковата система е двойно по-голям от темпа на нарастване на БВП на страната.

В теоретичен план подобна констатация се потвърждава в анализ на връзката между банковия бизнес и кредитната експанзия от посткейнсиански позиции (Alves, Jr., Dymski, & de Paula, 2007, стр. 1). В изследването се потвърждава, че балансовите позиции на отделната ТБ се определят само частично от управленски решения, свързани с експанзията в нейното кредитиране, и допълващо е от балансовите позиции на другите (конкурентни) банки. Чрез проста дезагрегация на променливите, участващи в широкообхватния паричен мултипликатор, авторите тестват позитивно мултибанков подход към банковия анализ, който доказват, че е особено подходящ за интегриране на микро- и макронива в кейнсианския банков анализ. Авторите достигат до извода, че колебанията в икономическия цикъл пряко влияят и въздействат върху състоянието на очакванията и текущите балансови позиции на банковите и небанковите фирми, които са факторно обусловени от възвръщаемостта на инвестиционните проекти. Ето защо „стратегическото поведение на банките засилва икономическия растеж по време на цикличния възход, но и също така засилва спада поради нарастващото предпочитание на банките към ликвидност, тъй като техните очаквания за бъдещето – както и очакванията на кредитополучателите – стават песимистични“ (Alves Jr, Dymski, & de Paula, 2007, стр. 20).

В глобален преглед на данни за 139 държави при изследване на връзката между икономическия растеж и банковата ефективност се установява положителната такава, която като корелационна сила намалява през последните години и намира проявление основно за групата на развитите страни (Hasan, Koetter, Lensink, & Meesters, 2009). Авторите установяват, че относителната способност на банката да посредничи с капиталови ресурси е икономически ефективна мярка за финансовото развитие, когато е основано на качеството, което обаче допълва конвенционалното количество. За изследвания 10-годишен период се установява, че положителните ефекти от развитието на капиталовите пазари са значителни само след определен праг на ефективност от приблизително 70%, като качественият ефект е по-силен в развитите икономики, съпоставено с количествения ефект в страните с развиващи се характеристики.

В изследване върху ефектите на финансовата криза върху поведението на банките в зависимост от тяхната собственост (Coleman & Feler, 2012) се установява, че по примера на икономиката на Бразилия частните банки подхождат много по-консервативно в периода 2008–2010 г. и свиват значително кредитните си портфейли, съпоставено с държавните банки, при положение че депозитната база и в двата случая е относително константна. В резултат

икономиката на Бразилия преодолява значително по-леко щетите от кризата и бързо се възстановява по пътя на икономическия растеж.

В модел на връзката между банковия бизнес и икономическия растеж се развива (Ragonmal, 2016) петканална двустепенна система на въздействие (вж. фиг. 1). Моделът стартира от финансовия сектор и петте канала на влияния върху реалния сектор, вкл.: ефективното алокиране на ограничените капиталови ресурси чрез кредитната способност на ТБ; мобилизирането на спестяванията чрез депозити на икономическите агенти в банковата система; упражняване на кредитните институции на контрол върху корпоративните структури чрез управлението на техните наличности по банкови сметки и финансови транзакции; улесняване на риск-мениджмънта във всички форми на проявление на риска като негативно и неблагоприятно събитие, влошаващо актуалното състояние на икономическите агенти; улесняването на производството и търговията с подкрепата на финансовата система. Тези пет канала на влияние и въздействие се фокусират в две степени на създаване на добавена стойност: първата – капиталовото акумулиране се възприема като израз на ефективно натрупване на основния производствен фактор капитал и неговото инвестиционно насочване в най-рентабилните проекти; втората е свързана с технологичните иновации и тяхното глобално влияние върху секторите на икономиката и върху самия финансов сектор от гледна точка на неговата географска и времева достъпност, базирана върху технологии и мрежовия достъп до банкови услуги.

Източник: Ragonmal, L. (2016). *Impact of commercial banking sector development on economic growth in small Pacific countries: a case study of the Vanuatu economy* (Doctoral dissertation, Lincoln University), p. 14 (с авторски изменения).

Фигура 1. Канали за въздействие на развитието на финансовия сектор върху икономическия растеж

Кумулативното и комплексно въздействие на факторите в първата степен рефлектира в балансирано или в по-малка степен балансирано съотношение между капиталово акумулиране и технологични иновации, респективно по-висок или по-нисък икономически ръст.

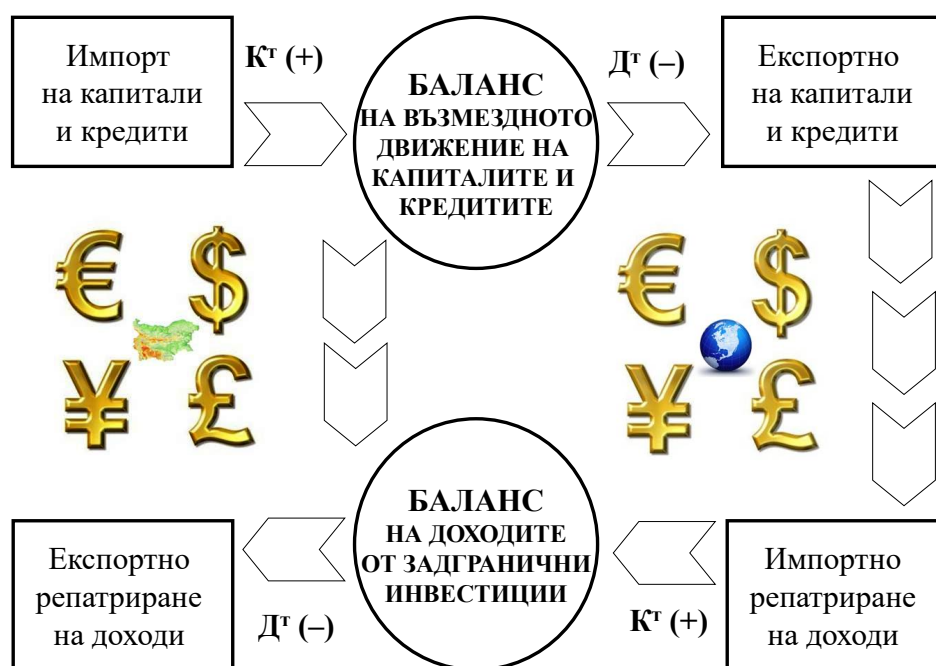
Концентрирането на класическата клонова мрежа и предлагане на банкови услуги до ограничената територия на градските центрове, в които са фокусирани дейностите във формалния (легалния) сектор дълго време се явяваше фактор на лимитирана подкрепа на финансовия сектор върху икономическия растеж. Добавяйки ефекта на технологичните иновации вече разполагаме с глобално териториално проникване на предлагането на банкови услуги и достъп до разпореждане с наличности по банкови сметки. Това неминуемо води до технологична подкрепа на растежа, допълнително подкрепен от капиталовото акумулиране, чиято маса расте с нарастването на нормите на печалба във високотехнологичните бизнес проекти. Капиталообразуването се оценява като основен фактор за икономическия растеж. То е средство за създаване на дълготрайни (материални и нематериални) активи, които увеличават капацитета за производство на дадена страна, респ. на нейната икономика. Логично е да се твърди, че за капиталообразуването са необходими спестявания, за които основна роля играят ТБ. Реципрочно, банковото кредитиране към предприемачите дава възможност да се внедряват нови технологии, повишава икономическата активност и мултиплицира богатството във всичките му форми на проявление и собственост. Тези ефекти добиват още по-специфично проявление, когато банковият бизнес „прекрачи“ извън тесните национални територии и започна да действа глобално и интернационално.

II. Международна експанзия

Основна техника за международна експанзия на банковия бизнес е чрез сливане или придобиване с друг (задграничен) банков субект. След разрешаването на тази операция от съответния регулаторен орган се установява качествено и количествено нова среда и нови параметри пред банковия мениджмънт. Така управлението на банката от национално става многонационално, а самата банка става мултинационална. Естествено този процес изправя банковия мениджмънт пред големи предизвикателства, но и дава възможности за генериране на допълнителни печалби към акционерите, респ. собствениците на банковия капитал. Тези допълнителни печалби могат да се дължат на два базисни източника:

- Пласиране на ресурсите в задграничния бизнес на по-висока цена, при акумулиране на същите на ниска цена от депозанти зад граница, при преодолени и хеджируем валутен и трансферен риск, когато и доколкото тези печалби ще се изплащат като дивидент към банката–майка.

- Осигуряване на ресурси на национална територия на ниска цена и тяхното пласиране чрез дъщерната банка зад граница на по-висока цена при кредитирането. Операцията по вътрешно групов трансфер на ресурсите естествено се отчита през платежните баланси на двете икономика и е позната в литературата като репатриране на доходи от задгранични инвестиции и кредити (вж. фиг. 2). Тя е производна на първичното пласиране зад граница на национален капитал под формата на кредити, респ. на инвестиции (Захариев & Личев, 2017).

Източник: Захариев, А. Личев, А. (2017) Валутни и валутни сделки. Свищов, АИ „Ценов“, стр. 142.

Фигура 2. Модел на трансграничен първичен и вторичен оборот на валутните потоци при възмездното движение на капиталите, кредитите и доходите от инвестиции при тяхното трансгранично репатриране

Съществуват изследвания, които обясняват експанзията на банката в мултинационална корпорация (МНК) с мотиви за редуциране на риска (Bulmash, 2002). Безспорно е обаче, че вземането на решение за международна банкова експанзия (дъщерна банка зад граница) трябва да даде отговор на група въпроси:

1) В коя конкретна държава да бъде инвестицията в банков бизнес?

2) Инвестицията в задграничен банков бизнес да бъде чрез регистрация на клон на национално лицензирана банка зад граница на база на общностно право или друга легална възможност?

3) Какъв да бъде оптималният размер на задгранични банкови активи?

4) Как да бъде изградена мрежата от подразделения в задграничната юрисдикция?

Чрез следващата фигура са представени потоците на трансгранично движение на капитали от гледна точка на националната и международната икономическа среда, като схематично са изведени положителните и отрицателните такива. Очертани са корелациите при съответно положителни и отрицателни стойности на експорт и импорт, както и на експортно и импортно репатриране на капитали, заедно с механизма за тяхното балансиране при първичен и вторичен оборот на възмездно движение на капитала, без ограничение на валутата, в която е деноминиран.

Не е за подценяване и въпросът за това, как да бъде селектиран мениджмънтът на задграничния банков филиал (дъщерната банка)? Отговорът на поставените въпроси обаче неминуемо минава през мотивите за тази експанзия зад граница, които се групират в следните насоки (Bulmash, 2002, стр. 9-10):

1) Диверсификацията осигурява редуциране на риска за банковата група.

2) Генерират се синергични ползи, изразени в постигане на висока стойност на акционерното богатство при сумиране на компонентите на банковата група, било то във вертикална или хоризонтална интеграция.

3) Придобиват се подценени задгранични банкови активи, чието търговско договаряне на съответната изгодна цена, платима днес, дава допълнителна печалба в средно- и дългосрочен план

4) Целевата банка отчита лоши резултати, поради лош мениджмънт, но при иначе налични ресурси. Ето защо абсорбиращата банка ще извлече позитиви чрез смяна на управлението с по-добър управленски екип и по този начин ще се генерира по-голямо кумулативно богатство от бизнес комбинацията.¹

Самата задгранична експанзия за разлика от популярните техники за чуждестранни преки инвестиции минава през един своеобразен филтър – решение на регулаторния орган в лицето на Централната банка. Нейното ръководство естествено може и да отхвърли иначе перфектно договорена в търговски аспект операция по придобиване на местна банка на чуждестранна такава. Също така придобиването на задгранични банкови активи от национална банка пряко засяга и собствения национален банков регула-

---

¹ Заб. С авторски изменения и допълнения.

тор. Това обичайно се дължи на вземането под внимание на две ключови съображения, респ. въпроси:

1) Какво може да бъде влиянието на международните банкови операции върху цялостната платежоспособност на експанзиращата зад граница банка и доколко това може да повлияе негативно върху стабилността на банковата система у дома?

2) Могат ли международните банкови операции на национално лицензирана ТБ да повлияят съществено върху ефективността на самата банка и върху нейната капиталова адекватност?

Историята сочи, че понякога непремереното поемане на рискове от само един задграничен банков служител² може да доведе до фалит на цяла банка със столетна позитивна корпоративна репутация. Именно сложността и спецификата на рисковете при международна експанзия, свързано и с усложняване на каналите за контрол от банката-майка, към нейните задгранични клонове и поделения изисква самостоятелно изследване и оценка на всички „за“ и „против“.

Заклучение

Проекцията на глобалните макроикономически процеси има директни и индиректни отражения върху дейността на местните банки, в това число и такива, собственост на чуждестранни акционери.

Директните отражения са свързани с глобалните икономически цикли, лихвените равнища на основните световни валути и технологичните иновации в сектора. Като пример можем да посочим въздействието на гравитацията около нула лихвен процент в продължение на около пет години, довел до намаление на лихвените нива на местния пазар на кредити до подобни нива.

Индиректните въздействия се опосредствани от местни икономически фактори и събития, някои от които с обективен, други от субективен характер. Например икономическата криза в Гърция причини редица промени на банковия пазар в България, довели до концентрация на банковия капитал чрез редица придобивания.

Технологичните иновации намират различно във времето отражение в банковата практика у нас. По данни в Доклада за регионалното развитие от Евростат за 2018 година установяваме, че независимо от това, че домакинствата в България са снабдени с интернет достъп на около 60%, при средно европейско ниво от 72 %, ползват онлайн и видеоразговори

---

² Заб. Авторът има предвид случая с британската банка Barings Bank, основана през 1762 г. и фалирала през 1995 г. след понасяне на загуби от 1,3 млрд. USD, причинени от спекулативни операции с финансови фючърси на нейния служител Ник Лийсън, работещ в офиса на банката в Сингапур.

между 40 и 65% при средно европейско ниво между 32 и 44 % , а само 5% се възползват интернет банкиране при средно европейско ниво от 51%. Респективно, съкращаването на разходите за издръжка на физически локации и физическо присъствие на служители в географския ареал ще се забави във времето. Освен преките разходи (разходи по икономически елементи) издръжката на точки на присъствие (клонове, офиси, представителства) генерира и допълнителни рискове като например увеличение на операционния риск. Съхранението на документи, техника и материални ценности и опазването им от посегателства, както и стойността на застраховките им генерират разходи. Зависимостта от субективни решения, зависещи от професионалната квалификация, обучението и мотивацията на персонала също влекат след себе си рискове от загуби – от сключени или неключени сделки.

Маркетинговото разбиране за пазарния дял като основа на доходността, която в случая с банковия бизнес би следвало да се разглежда само в рамката на законовата регулация на тази дейност, предполага използването на различни стратегии в четирите фази на икономическия цикъл, дефинирани от Хайман Мински (Human Minsky) – стагнация, ръст, намаление и криза. Централизираното – на ниво централно управление на дружеството банка – изграждане на стратегия за пазарно поведение дава възможност на мениджмънта да реализира незабавно избраната политика в зависимост от резултатите на анализа на пазарната ситуация и възприетата стратегия.

В заключение може да се отбележи, че ефектът на технологичните иновации върху банковия бизнес осигурява глобално териториално проникване на предлагането на банкови услуги и достъп до разпореждане с наличности по банкови сметки. Тази технологична подкрепа на растежа допълнително се стимулира от капиталовото акумулиране, чиято маса расте с нарастването на нормите на печалба във високотехнологичните бизнес проекти. Самото капиталообразуване се оценява като основен фактор за икономическия растеж, който може да намери своя подкрепа в банкови операции не само на национална, но и в задгранична територия чрез механизма на банкова експанзия чрез придобиване на банкови активи в друга държава, осигуряващо нови печалби и растеж. Ето защо макрофинансовата рамка е определяща за банковия бизнес и за мащаба на разрастване на банковата клонова мрежа – както в страната на първоначално регулаторно лицензиране, така и зад граница.

Използвани източници

- Alves Jr, A. J., Dymski, G. A., & de Paula, L. F. (2007, 32(3)). Banking strategy and credit expansion: a post-Keynesian approach. *Cambridge Journal of Economics*, 395-420.
- Bulmash, S. B. (2002, June 6). A Theoretical Model of a Bank's Motives for Becoming a Multinational Bank and Conditions for its Lending Abroad Substituting or Supplementing its Domestic Loan Business. <https://ssrn.com/abstract=46>.
- Coleman, N. S., & Feler, L. (2012). Bank ownership, lending, and local economic performance during the 2008 financial crisis. . *Brown University, Department of Economics, manuscript.*, 1-56.
- Hasan, I., Koetter, M., Lensink, R., & Meesters, A. (2009). Bank efficiency, financial depth, and economic growth. . *Netherlands organization for Scientific Research NOW.*, 1-30.
- Minsky, Hyman, P. Ph.D., "Stabilizing an Unstable Economy: The Lessons for Industry, Finance and Government" (1986). Hyman P. Minsky Archive. 513.
- Ragonmal, L. (2016). *Impact of commercial banking sector development on economic growth in small Pacific countries: a case study of the Vanuatu economy (Doctoral dissertation, Lincoln University)*. Lincoln.
- Захариев, А. & други. (2015). *Управление на капиталите (теория и практика)*. В. Търново: ФАБЕР.
- Захариев, А. & Личев, А. (2017). *Валутни и валутни сделки*. Свищов: АИ „Ценов“.